

VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS KONTROLĖS IR AUDITO TARNYBA

AUDITO ATASKAITA APLINKOS ORO BŪKLĖS VERTINIMAS VILNIAUS MIESTE

2025 m. lapkričio 5 d. Nr. R-05-6

Vilnius

Vilniaus miesto savivaldybės kontrolės ir audito tarnybos pagrindinė funkcija – prižiūrėti, ar teisėtai ir efektyviai valdomi ir naudojami savivaldybės finansai ir kitas turtas bei kaip vykdomas savivaldybės biudžetas. Kontrolės ir audito tarnyba, teikdama audito pastebėjimus ir rekomendacijas, skatina teigiamą ir veiksmingą auditų poveikį savivaldybės finansų valdymo ir kontrolės sistemai, siekia didinti kuriamą naudą visuomenei, padedant Vilniaus miesto savivaldybei išmintingai valdyti finansus ir turtą. Daugiau apie Vilniaus miesto savivaldybės kontrolės ir audito tarnybos veiklą ir auditų rezultatus – interneto svetainėje www.vilniuskontrole.lt

Auditą atliko: Vilniaus miesto savivaldybės kontrolės ir audito tarnybos tarnautojos Lidija Kudrešova (audito grupės vadovė) ir Miglė Narbutienė.

Audito ataskaita pateikta: Vilniaus miesto savivaldybės tarybai, Vilniaus miesto savivaldybės merui, Vilniaus miesto savivaldybės tarybos Kontrolės komitetui, Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriui.

TURINYS

SANTRAUKA	3
Audito svarba	3
Audito tikslas ir apimtis	3
Pagrindiniai audito rezultatai	4
Rekomendacijos	7
IŽANGA	8
AUDITO REZULTATAI	9
1. Neįgyvendinus visų planuotų priemonių, Vilniaus miesto gyventojai bei kiti subjektai realiu laiku gali gauti informaciją apie oro taršą tik dalyje Vilniaus miesto teritorijos	9
2. Tobulintinos aplinkos oro būklės stebėjimo ir vertinimo sistemos:	11
2.1. Ne visi VMS įrengti oro taršos matavimo prietaisai (sensoriai) veikė ir teikė informaciją apie esamą oro taršos lygį Vilniaus m.	11
2.2. VMS aplinkos oro taršos vertinimo sistemos valdomos nekoordinuotai	12
2.3. 2025 m. VMS oro taršos matavimo prietaisų priežiūra nebuvo vykdoma	13
2.4. VMS oro taršos matavimo sistemų negalima integruoti į valstybinę ir tarptautinę aplinkos monitoringo sistemą	14
2.5. Poreikis VMS oro taršos vertinimo sistemų plėtrai egzistuoja, bet jų plėtra dar nesuplanuota	15
REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS	16
PRIEDAI	18
1 priedas. Santrumpos ir sąvokos	18
2 priedas. Audito kriterijai, atliktos procedūros ir taikyti metodai	20
3 priedas. Nacionaliniame 2021–2030 metų pažangos plane nurodytas sumažintinas išmetamų teršalų kiekis	22
4 priedas. VMS seniūnijos ir joms priskiriamos valstybinės automatizuotos oro kokybės tyrimų stotys	23
5 priedas. VMS oro kokybės rodiklių matavimo sistemos „Intelektualūs miesto plaučiai“ sensorių parodymai dėl oro taršos lygio (pagal 2025 m. liepos 3 d. duomenis)	24
6 priedas. VMS administracijai priklausančių oro taršos matavimo sensorių išdėstymas Vilniaus m. (pagal 2025 m. liepos mėn. duomenis)	26

SANTRAUKA

Audito svarba

Aplinkos oro tarša yra viena iš reikšmingiausių sveikatos ir aplinkos problemų, todėl aplinkos oro taršos mažinimui turi būti skiriamas ypatingas dėmesys. Europos Sąjungos (toliau – ES) aplinkosaugos veiksmų programoje nustatytas prioritetas – pasiekti tokį oro kokybės lygį, kad dėl jo nesusidarytų didelis neigiamas poveikis ir pavojus žmonių sveikatai ir aplinkai. Prasta oro kokybė blogina gyvenimo kokybę ir labai brangiai kainuoja ekonomikai. Oro tarša išlieka viena pagrindinių su aplinka susijusių ankstyvos mirties priežasčių ES. Įvairūs taršos šaltiniai išmeta į aplinkos orą chemines medžiagas, galinčias tiesiogiai ar netiesiogiai paveikti žmonių sveikatą ir sukelti jai pavojų ir neigiamai veikti aplinką. Tarp didžiausių grėsmių sveikatai keliančių teršalų – sieros dioksidas, azoto oksidai ir kietosios dalelės, tarp kitų grėsmių keliančių teršalų yra amoniakas, nemetaniniai lakieji organiniai junginiai, patvarieji organiniai junginiai ir kt. Siekiant valdyti oro kokybę, pasitelkus matavimo ar modeliavimo metodus, atliekamas oro kokybės vertinimas, kurio metu identifikuojamos oro kokybės problemos. Esant neatitinkantiems oro kokybės standartams, valstybės narės yra įpareigosotos apie tai pranešti Europos Komisijai, nustatyti aplinkos oro kokybei darančius įtaką veiksnius, numatyti bei įgyvendinti oro kokybės gerinimo priemones, kad taršos lygis kaip įmanoma greičiau pasiektų leistiną lygį. Nors Lietuvoje oro kokybė yra santykinai gera, Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, šimtui tūkstančių Lietuvos gyventojų vidutiniškai vis dar tenka dėl aplinkos oro užterštumo prarastų 1,5 sveiko gyvenimo metų. Individualus žmonių jautrumas oro taršai skiriasi ir dauguma nejaučia jokių sutrikimų. Tačiau jautresnės gyventojų grupės gali pajusti poveikį net ir esant santykinai mažai teršalų koncentracijai.

Siekiant patikrinti ar Vilniaus miesto savivaldybėje Vilniaus m. aplinkos oro būklės vertinimui skiriamas pakankamas dėmesys ir vykdant Kontrolės ir audito tarnybos 2025 m. veiklos planą, Kontrolės ir audito tarnyba atliko aplinkos oro būklės Vilniaus mieste vertinimo veiklos auditą¹.

Audito tikslas ir apimtis

Audito tikslas – atlikti veiklos auditą „Aplinkos oro būklės vertinimas Vilniaus mieste“.

Audituojamas subjektas – Vilniaus miesto savivaldybės administracija (toliau – VMS administracija).

Audito objektas - aplinkos oro būklės vertinimas Vilniaus mieste.

Pagrindiniai audito klausimai:

♦ ar Vilniaus m. savivaldybės aplinkos oro kokybės valdymo programoje buvo nustatyti tikslai, priemonės ir lėšos, susiję su Vilniaus m. aplinkos oro kokybės vertinimu;

¹ VMS kontrolieriaus 2025 m. birželio 18 d. pavedimas Nr. B-02-10 „Dėl veiklos audito „Aplinkos oro būklės vertinimas Vilniaus mieste“ atlikimo“

♦ ar yra užtikrinamas aplinkos oro būklės stebėjimas ir vertinimas oro taršos mažinimo sprendimams priimti.

Audituojamas laikotarpis – 2024 metai. Atskirais atvejais, siekiant įvertinti pokyčius, audito metu naudojome ankstesnių (2022 - 2023 m.) ir vėlesnių metų (2025 m.) duomenis.

Duomenis ir informaciją rinkome iš VMS administracijos Miesto aplinkos skyriaus, VMS administracijos Inovacijų ir technologijų grupės, VMS administracijos Viešosios tvarkos grupės, UAB „ID Vilnius“, SI „Susisiekiama paslauga“. Naudojomės dokumentais, patalpintais VMS dokumentų ir procesų valdymo sistemoje „Avily“, VMS administracijos interneto svetainės ir kitų institucijų interneto svetainių viešai paskelbtais duomenimis, susijusiais su audituojama tema.

Auditas atliktas pagal tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus². Audito kriterijai, atliktos procedūros ir taikyti metodai išsamiau aprašyti 2 priede „Audito kriterijai, atliktos procedūros ir taikyti metodai“ (20 psl.).

Pagrindiniai audito rezultatai

1. Neįgyvendinus visų planuotų priemonių, Vilniaus miesto gyventojai bei kiti subjektai realiu laiku gali gauti informaciją apie oro taršą tik dalyje Vilniaus miesto teritorijos

Vilniaus m. savivaldybės aplinkos oro kokybės valdymo programoje buvo nustatyti tikslai ir priemonės, susiję su Vilniaus m. aplinkos oro kokybės vertinimu. Nors VMS aplinkos oro kokybės valdymo programos 2020 - 2025 m 6.1. punkte buvo suplanuotas, bet nuo 2020 m. VMS Vilniuje neįrengta nei vienos akredituotos ir sertifikuotos oro taršos stebėsenos stotelės, įrengti tik 36 vienetai stacionarių oro taršos matuoklių (iš programoje suplanuotų iki 100 vienetų arba 2,78 karto mažiau nei numatyta programoje). Programos 6.1. punkto priemonėms vykdyti nebuvo numatytas konkretus skiriamų lėšų dydis, buvo numatyti tik galimi finansavimo šaltiniai. VMS 2020 - 2025 m. laikotarpiu neskyrė lėšų akredituotai sertifikuotai oro taršos stebėsenos stotelei įsigyti ir neskyrė lėšų sensorių plėtrai.

VMS oro taršos matuokliai (sensoriai) aplinkos monitoringo tikslams 2024 m. nebuvo naudojami, kadangi VMS oro taršos matavimo prietaisai nėra akredituoti pagal teisės aktų reikalavimus.

Neįsigijus ir neįrengus numatytų aplinkos oro taršos stebėsenos ir matavimo prietaisų, Priemonių plano 6.1 punkte nurodyta priemonė (vykdyti reguliarią savivaldybės teritorijos pažemio oro kokybės stebėseną, modeliavimą, vertinimą) audito metu buvo įgyvendinta ne visa apimtimi. Todėl savivaldybė gali nustatyti ir analizuoti tik dalį aplinkos oro kokybės mieste

² 3000-asis TAAIS „Veiklos audito standartas“

esamos situacijos, Vilniaus miesto gyventojai bei kiti subjektai realiu laiku gali gauti informaciją apie oro taršą tik dalyje Vilniaus miesto teritorijos (1 poskyris. 9 psl.).

2. Tobulintinos aplinkos oro būklės stebėjimo ir vertinimo sistemos:

2.1. Ne visi VMS įrengti oro taršos matavimo prietaisai (sensoriai) veikė ir teikė informaciją apie esamą oro taršos lygį Vilniaus m.

VMS oro taršos žemėlapyje „Intelektualūs miesto plaučiai“ turi būti žymimi oro taršos matavimo prietaisų parodymai (4 valstybinių oro kokybės tyrimų stočių oro taršos duomenys (kietųjų dalelių tarša) bei 36 VMS priklausančių oro taršos matavimo prietaisų (sensorių) parodymai.

Nuo 2024 m. lapkričio 17 d., pasibaigus viešųjų pirkimų būdu su paslaugų teikėjais sudarytai oro kokybės ir taršos vertinimo realiu laiku sutarčiai³, neveikė 10 iš 36 VMS įrengtų oro taršos matavimo prietaisų (sensorių), todėl VMS oro taršos žemėlapyje „Intelektualūs miesto plaučiai“ jų parodymų nėra. 2025 m. rugsėjo mėn. neveikė dar vienas sensorius. Neužtikrinant visų VMS įrengtų oro taršos matavimo prietaisų (sensorių) veikimo, Vilniaus miesto gyventojai ir suinteresuoti kiti subjektai negauna informacijos apie oro taršos lygį 10 Vilniaus m. teritorijų (2.1. poskyris 11 psl.).

2.2. VMS aplinkos oro taršos vertinimo sistemos valdomos nekoordinuotai

Už viso VMS oro taršos žemėlapio „Intelektualūs miesto plaučiai“ veikimo kontrolę nebuvo paskirtas atsakingas VMS administracijos padalinys ir darbuotojas (darbuotojai). Nuo 2024 m. lapkričio 17 d., neveikiant 10 VMS oro taršos matavimo prietaisų (sensorių), jų veikimo atnaujinimo klausimai nebuvo sprendžiami: VMS administracijos padaliniai, susiję su oro taršos matavimo prietaisų įrengimo klausimais (Miesto aplinkos skyrius, Inovacijų ir technologijų grupė) nesprenė dėl sensorių poreikio ir neinicavo jų veiklos atstatymo; nebuvo paskelbti viešieji pirkimai įsigyti paslaugas ar pateiktas užsakymas pagal vidaus sandorį UAB „ID Vilnius“. Neapibrėžus VMS administracijos padalinių funkcijų oro taršos matavimo prietaisų poreikių nustatymo, įrengimo ir priežiūros srityje, nesprenžiamas VMS oro taršos matavimo prietaisų veikimo atstatymo klausimas, VMS aplinkos oro taršos vertinimo sistemos valdomos nekoordinuotai (2.2. poskyris. 12 psl.).

2.3. 2025 m. VMS oro taršos matavimo prietaisų priežiūra nebuvo vykdoma

Pagal Europos parlamento ir Tarybos direktyvos⁴ nuostatas, atitinkamos paskirtos kompetentingos institucijos turi turėti nustatytą kokybės užtikrinimo ir kokybės kontrolės

³ UAB „ID Vilnius“ 2021 m. lapkričio 17 d. sutartis dėl oro kokybės ir taršos vertinimo įrangos įrengimo ir parengimo darbų

⁴ Europos parlamento ir Tarybos 2024-10-23 direktyva (ES) Nr. 2024/2881 „Dėl aplinkos oro kokybės ir švaresnio oro Europoje“ V priedas F 1b punktas

sistemą, pagal kurią būtų vykdoma oro kokybės vertinimų sistemų reguliari priežiūra ir techniniai patikrinimai.

Inovacijų ir technologijų grupė 2025 m. sąmatose numatytų lėšų, skirtų oro kokybės ir taršos realaus laiko sensorių ir aplikacijos palaikymo paslaugoms, nenaudojo. Nėra įrodymų, kad 2025 m. buvo vykdomos oro kokybės ir taršos bei žiedadulkių intensyvumo matavimo realiu laiku aplikacijos bei oro taršos matavimo įrangos, sumontuotos Vilniaus m., veikimo stebėseną, gedimų šalinimai. 2025 m. nebuvo teikta užsakymų UAB „ID Vilnius“ (ar kitam paslaugų teikėjui) vykdyti oro taršos matavimo prietaisų priežiūros ir remonto paslaugas..

Nevykdam VMS oro taršos matavimo prietaisų priežiūros, neužtikrinamas nuolatinis matavimo prietaisų tikslumas, laiku neaptinkami jutiklių gedimai ir kt. (2.3. poskyris. 13 psl.).

2.4. VMS oro taršos matavimo sistemų negalima integruoti į valstybinę ir tarptautinę aplinkos monitoringo sistemą

Aplinkos apsaugos agentūros 2025 m. sausio 24 d. rekomendacijos dėl akredituotų, tinkančių naudojimui valstybinio aplinkos monitoringo tikslams, oro taršos matavimo prietaisų įrengimo savivaldybėse Vilniaus m. nebuvo pritaikytos – jų įrengimui nebuvo planuojamas finansavimas VMS biudžeto ar ES lėšomis.

VMS neturi oro taršos matavimo įrangos, kurių duomenis būtų galima naudoti valstybinio monitoringo tikslams, VMS oro taršos matavimo sistemų negalima integruoti į tarptautinę aplinkos monitoringo sistemą.

Esamų VMS oro taršos apskaitos prietaisų duomenys negalėtų būti naudojami VMS 2025-2027 metų strateginio veiklos plano 7 programos uždavinio 7.3.1.⁵ vykdymo stebėjimui, kur nurodyti oro taršos neviršijimo Vilniaus m. siektini rodikliai (kietųjų dalelių bei azoto dioksino taršos), kadangi VMS oro taršos apskaitos prietaisai neakredituoti pagal teisės aktų nuostatas, be to VMS prietaisai (išskyrus 2 įrengtus sensorius Vėtrungių g.) nerodo azoto dioksino taršos lygio ore (2.4. poskyris. 14 psl.).

2.5. Poreikis VMS oro taršos vertinimo sistemų plėtrai egzistuoja, bet jų plėtra dar nesuplanuota

Nuo 2020 m. (kai buvo suplanuotas VMS oro taršos vertinimo sistemų tinklas) vyko aktyvi Vilniaus m. plėtra, daugėjo gyventojų, individualių namų kvartalų, didėjo transporto priemonių. Individualių namų šaltuoju laikotarpiu šildymo sektorius priskiriamas prie dviejų taršiausių sričių Lietuvoje. Pasikeitė nacionaliniai bei ES teisės aktai dėl oro taršos bei jos vertinimo, sugriežtėjo

⁵ Vilniaus miesto savivaldybės 2025-2027 metų strateginio veiklos plano, patvirtinto VMS tarybos 2025-01-31 sprendimu Nr. 1-878, 7 programos „Vilniaus m. aplinkos ir miesto plėtros sritis“ 7.3.1. uždavinys „Kokybiška miesto aplinka sveikesniam gyvenimui mieste“ (atsakingas padalinys – Miesto aplinkos skyrius“)

reikalavimai oro taršai. Šių teisės aktų nuostatų vykdymas sudaro poreikį peržiūrėti Vilniaus m. oro taršos vertinimo sistemų tinklą ir spręsti ar jų pakanka pasikeitus esamoms aplinkybėms.

Nors UAB „ID Vilnius“ atliko Vilniaus m. gyventojų tankio ir taršių įmonių analizę ir nustatė, kad Vilniaus m. galimas 11 naujų oro taršos matavimo prietaisų įrengimas vietovėse, kur jų dabar nėra, tačiau e sprendimai dėl jų įrengimo nepriimti. Nesuplanavus ir neįgyvendinus oro taršos matavimo prietaisų plėtos Vilniaus m., esamų oro taršos matavimo prietaisų gali nepakakti gauti pakankamą informaciją apie atskirų taršesnių Vilniaus m. teritorijų oro taršą (2.5. poskyris. 15 psl.).

Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriui rekomenduojame:

1. Siekiant nustatyti ir analizuoti VMS oro kokybės Vilniaus mieste būklę, numatyti finansavimą oro taršos matavimo stebėsenos ir matavimo prietaisų įsigijimui ir įrengimui.
2. Siekiant, kad VMS administracijoje būtų užtikrinamas Vilniaus m. aplinkos oro būklės stebėjimas ir vertinimas:
 - 2.1. Nustatyti oro taršos matavimo prietaisų įrengimo, priežiūros ir kontrolės tvarką ir paskirti atsakingą VMS administracijos padalinį už oro taršos matavimo prietaisų įrengimą, priežiūrą ir kontrolę;
 - 2.2. Atstatyti neveikiančių oro taršos matavimo prietaisų (senorių) veikimą.
3. Siekiant tobulinti aplinkos oro būklės stebėjimo ir vertinimo sistemas, įvertinti stacionarių oro taršos matavimo prietaisų Vilniaus m. plėtos ir akredituotos oro kokybės turimo stoties įrengimo tikslingumą.

IŽANGA

Pagal LR Seimo nutarimu⁶ patvirtintos Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos 49 punktą, Lietuva, būdama ES ir tarptautinių organizacijų nare, yra įsipareigojusi vertinti ir valdyti (riboti) bendrą šalyje į aplinkos orą išmetamų teršalų – azoto oksidų, sieros dioksido, lakiųjų organinių junginių ir amoniako kiekį. Pagal LR Aplinkos oro apsaugos įstatymo nuostatas, aplinkos oro taršos ir aplinkos oro kokybės vertinimas atliekamas valstybės, savivaldybių lygmeniu, taip pat ūkio subjektai - taršos šaltinio naudotojai, privalo įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka tvarkyti taršos šaltinių ir išmetamų į aplinkos orą teršalų apskaitą (ūkio subjektai atsiskaito Aplinkos ministerijai ar jos įgaliotai institucijai).

Vilniaus m. aplinkos oro kokybei stebėti ir vertinti skirtą valstybinio aplinkos oro monitoringo tinklą Vilniaus m. sudarė akredituotos 4 automatizuotos pagal teisės aktų reikalavimus (nuolatinio, nepertraukiamo matavimo) oro kokybės tyrimų stotys (toliau – OKTS), fiksuojančios foninį miestų oro užterštumą, transporto, pramonės ir kitų stambių stacionarių taršos šaltinių poveikį oro kokybei. Vilniaus mieste aplinkos oro kokybė stebima Senamiesčio OKTS, Lazdynų OKTS, Žirmūnų OKTS ir Savanorių pr. OKTS. Oro taršos rezultatai tiriami akredituotoje Aplinkos apsaugos agentūros⁷ laboratorijoje. Šių 4 valstybinių oro kokybės tyrimo stočių oro taršos vertinimo duomenys atsispindi ir VMS oro taršos žemėlapyje „Intelektualūs miesto plaučiai“.

Savivaldybių institucijos gyvenamosiose vietovėse turi vykdyti aplinkos oro užterštumo aplinkai ar žmonių sveikatai aktualiais teršalais lygio matavimus ar kitais vertinimo metodais nustatyti teršalų koncentraciją aplinkos ore. ES ir Lietuvos teisės aktai įpareigoja institucijas parengti specialias programas oro taršai mažinti⁸. VMS tarybos 2020 m. birželio 17 d.⁹ buvo patvirtinta VMS aplinkos oro kokybės valdymo programa 2020-2025 m. (toliau – Programa). Programoje buvo parengtos oro taršos mažinimo priemonės, kurias buvo planuojama atlikti per 6 metus. Vilniaus m. buvo numatyta vykdyti reguliarią Vilniaus m. teritorijos oro kokybės stebėseną, modeliavimą, vertinimą. Oro taršai stebėti ir vertinti realiu laiku nuo 2021 m. VMS įrengė 36 oro taršos matavimo prietaisus – sensorius prie įvairių mokyklų, darželių miesto centre, Šnipiškėse ir kitose Vilniaus m. vietovėse (vykdomo audito metu neveikė 10 iš 36 VMS įrengtų

⁶ LR Seimo 2015-04-16 nutarimu Nr. XII-1626 „Dėl nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos patvirtinimo“ patvirtinta Nacionalinė aplinkos apsaugos strategija

⁷ Aplinkos apsaugos agentūra prie LR Aplinkos apsaugos ministerijos

⁸ LR Aplinkos oro apsaugos įstatymo 4 straipsnio 3 dalis, ES 2011 m. gruodžio 12 d. Komisijos įgyvendinimo sprendimą 2011/850/ES, kuriuo nustatomos Europos Parlamento ir Tarybos direktyvų 2004/107/EB ir 2008/50/EB įgyvendinimo taisyklės

⁹ VMS tarybos 2020 m. birželio 17 d. sprendimu Nr. 1-561 „Dėl Vilniaus m. savivaldybės aplinkos oro kokybės valdymo programos 2020-2025 m. tvirtinimo“ patvirtinta VMS aplinkos oro kokybės valdymo programa 2020-2025 m.

prietaisų). Oro taršai atvaizduoti sukurtas specialus VMS interaktyvus žemėlapis „Intelektualūs miesto plaučiai“.

Be stacionarios oro taršos vertinimo įrangos oro taršai Vilniaus m. vertinti buvo naudojami ir kiti aplinkos oro taršos vertinimo metodai. VMS interaktyviame oro taršos žemėlapyje¹⁰ pateikiami istoriniai (2019 m., 2022 m. -2024 m.) oro taršos matavimų rezultatai - Vilniaus m. oro kokybės vertinimo duomenys. Šie oro taršos lygio vertinimai buvo atlikti fiziniais matavimais ar modeliavimo būdu, pvz. pasyviųjų sorbentų¹¹ pagalba (Valstybinių oro kokybės tyrimų stočių, VMS oro taršos matavimo prietaisų (sensorių) išdėstymo Vilniaus mieste vietos ir audito metu oro taršos (kietųjų dalelių taršos) lygis nurodyti audito ataskaitos prieduose Nr. 4, 5, 6. psl. 23, 24, 26). VMS įrengtų sensorių parodymai naudojami informacijai gauti apie esamą oro taršą pagal atskirus rodiklius, taip pat suteikiama informacija apie ore esantį žiedadulkių kiekį. VMS administracija gauna iš Vilniaus m. gyventojų skundus ar paklausimus dėl tam tikro Vilniaus m. rajono (vietovės) oro taršos. VMS sensoriai suteikia naudingą bendrą informaciją apie esamą oro taršą atskirose Vilniaus m. vietose realiu laiku, ypač ten, kur nėra valstybinių oro taršos matavimo stočių, ir jų parodymai buvo naudojami bendrai informacijai, atsakymams į gautus skundus ir paklausimus dėl oro taršos.

VMS administracijoje oro taršos matavimo prietaisų (sensorių) įrengimą ir jų priežiūrą organizavo Miesto aplinkos skyrius, Inovacijų ir technologijų grupė. Pagal vidaus sandorio sąlygas ir pateiktus užsakymus ataskaitinių metų aplinkos oro kokybės valdymo programos ataskaitų rengimą, oro taršos matavimo įrangos, sumontuotos Vilniaus m., veikimo stebėseną, gedimų šalinimus vykdė UAB „ID Vilnius“.

AUDITO REZULTATAI

Išanalizavus pateiktus dokumentus ir įvertinus pateiktą informaciją, teikiame pastebėjimus dėl nurodytų dalykų:

1. Neįgyvendinus visų planuotų priemonių, Vilniaus miesto gyventojai bei kiti subjektai realiu laiku gali gauti informaciją apie oro taršą tik dalyje Vilniaus miesto teritorijos

Pagal LR Aplinkos monitoringo įstatymo nuostatas, aplinkos oro kokybės vertinimas savivaldybės lygmeniu vykdomas pagal nustatyta tvarka rengiamą ir tvirtinamą savivaldybės programą, informacija apie savivaldybės aplinkos monitoringo rezultatus teikiama visuomenei ir valstybės institucijoms. Savivaldybės vykdomoji institucija, kalendoriniams metams pasibaigus, parengia praėjusių kalendorinių metų savivaldybės aplinkos monitoringo

¹⁰ <https://experience.arcgis.com/experience/c7d16712c5ab4c6087a1eede67491329/>

¹¹ Pasyvūs sorbentai – tai difuziniai vamzdeliai, kurių viename gale yra sorbentas, gebantis kaupti teršalus iš aplinkos oro

ataskaitą ir ne vėliau kaip iki einamųjų metų liepos 1 d. paskelbia ją savivaldybės interneto svetainėje.

Audituojamu laikotarpiu galiojo VMS aplinkos oro kokybės valdymo programa 2020 - 2025 m.¹² (toliau – Programa). Rengiant oro kokybės valdymo programą ir priemonių planą, buvo atlikti oro taršos matavimai ir teršalų sklaidos modeliavimas, pagal jų rezultatus įvertintas buvęs aplinkos oro užterštumo lygis, nustatyti ir įvertinti veiksniai, sudarantys sąlygas aplinkos oro užterštumo lygiui didėti ir nustatytoms ribinėms užterštumo vertėms viršyti. Pagal Programos 4 dalies „Oro kokybės valdymo priemonių planas“ (toliau – Priemonių planas) 6.1. punktą, viena iš oro taršos stebėsenos, tyrimų ir vertinimo priemonių - vykdyti reguliarią savivaldybės teritorijos pažemio oro kokybės stebėseną, modeliavimą, vertinimą:

- 6.1.b punkte numatytas oro taršos matavimo ir monitoringo tinklo su analitikos sistema įrengimas (vienos ar daugiau akredituotos ir sertifikuotos mobilios oro taršos stebėsenos stotelės bei apie 100 vienetų stacionarių oro taršos matuoklių, perduodančių duomenis realiu laiku ir integruotų į intelektualią analitikos sistemą, įsigijimas);

- 6.1.d punkte numatyta analizuoti aplinkos oro taršos matavimo sensorių duomenis, (stebėti oro kokybės pokyčius, įvertinti galimybę sensorių duomenis naudoti aplinkos monitoringo tikslams).

Pastebėtina, kad Programos 6.1. punkto priemonėms vykdyti nebuvo numatytas konkretus skiriamų lėšų dydis, buvo numatyti tik galimi finansavimo šaltiniai (Savivaldybės lėšos, Europos struktūrinių fondų lėšos). VMS 2020-2025 m. laikotarpiu neskyrė lėšų nei akredituotai sertifikuotai oro taršos stebėsenos stotelei įsigyti, nei oro taršos matavimo prietaisų – sensorių plėtrai (iki 100 vnt.). Taip pat nebuvo gautos ir ES lėšos, dėl kurių buvo kreiptasi į LR aplinkos ministeriją¹³.

2024 m. gruodžio 31 d. VMS ataskaitoje apie aplinkos oro kokybės valdymo priemonių vykdymą už 2022 - 2023 metus¹⁴ nurodoma, kad šios 6.1.b ir 6.1.d punktuose nurodytos priemonės jau įgyvendintos¹⁵.

Audito metu nustatyta, kad 2020-2025 m. laikotarpiu VMS Vilniuje:

- neįrengė nei vienos akredituotos ir sertifikuotos oro taršos stebėsenos stotelės;

¹² VMS tarybos 2020-06-17 sprendimu Nr. 1-561 „Dėl Vilniaus m. savivaldybės aplinkos oro kokybės valdymo programos 2020-2025 m. tvirtinimo“ patvirtinta Vilniaus m. savivaldybės aplinkos oro kokybės valdymo programa 2020-2025 m.

¹³ VMS administracijos 2020-06-10 raštas Nr. A51-75338/20(3.3.212E-AD24) „Dėl ES lėšų poreikio savivaldybių aplinkos oro monitoringui“

¹⁴ Ataskaitą parengė UAB „ID Vilnius“ pagal Miesto aplinkos skyriaus užsakymą, ataskaita paskelbta <https://aplinka.vilnius.lt/aplinkos-kokybe/oras/igyvendinimo-ataskaitos/>

¹⁵ 6.1.b - Vilniuje 2021 m. įrengti 34 realaus laiko sensoriai, kartu su intelektualia analitikos sistema; 6.1.d. - stebėti ir analizuoti oro taršos sensorių duomenys.

– iš programoje suplanuotų įrengti apie 100 vienetų stacionarių oro taršos matuoklių, įrengti 36 vienetai (arba 2,78 karto mažiau).

VMS sensorių oro taršos rodikliai aplinkos monitoringo tikslams (ataskaitai parengti) 2024 m. nebuvo naudojami, kadangi VMS oro taršos matavimo prietaisai - sensoriai nėra akredituoti pagal teisės aktų reikalavimus.

Pagal auditui pateiktus dokumentus¹⁶, buvo numatyta, kad reguliarus oro taršos vertinimas turės apimti 100 proc. Vilniaus m. teritorijos (visas Vilniaus miestas). Faktiškai oro taršos stebėjimas VMS priklausančiais oro taršos matavimo prietaisais apima apie 35,64 proc. Vilniaus m. teritorijos.

Neįsigijus ir neįrengus numatytų aplinkos oro taršos stebėsenos ir matavimo prietaisų, Priemonių plano 6.1 punkte nurodyta priemonė (vykdyti reguliarią savivaldybės teritorijos pažemio oro kokybės stebėseną, modeliavimą, vertinimą) audito metu buvo įgyvendinta ne visa apimtimi. Todėl savivaldybė gali nustatyti ir analizuoti tik dalį aplinkos oro kokybės mieste esamos situacijos. Vilniaus miesto gyventojai bei kiti subjektai realiu laiku gali gauti informaciją apie oro taršą tik dalyje Vilniaus miesto teritorijos.

2. Tobulintinos aplinkos oro būklės stebėjimo ir vertinimo sistemos:

2.1. Ne visi VMS įrengti oro taršos matavimo prietaisai (sensoriai) veikė ir teikė informaciją apie esamą oro taršos lygį Vilniaus m.

VMS oro taršos žemėlapyje „Intelektualūs miesto plaučiai“ turi būti žymimi oro taršos matavimo prietaisų parodymai (4 valstybinių oro kokybės tyrimų stočių oro taršos duomenys (kietųjų dalelių tarša) bei 36 VMS priklausančių oro taršos matavimo prietaisų (sensorių) parodymai. Audito metu¹⁷ buvo nustatyta, kad šiame žemėlapyje buvo galima matyti visų 4 valstybinių oro kokybės tyrimų stočių oro taršos duomenis¹⁸ ir 26 VMS priklausančių oro taršos matavimo prietaisų (sensorių) parodymus.

Pagal UAB „ID Vilnius“ paaiškinimus¹⁹, iš 36 įrengtų sensorių audito metu neveikė 10 sensorių, todėl žemėlapyje „Intelektualūs miesto plaučiai“ jų parodymų nėra. Šių 10 sensorių oro kokybės ir taršos vertinimo realiu laiku paslaugos teikimas²⁰ yra pasibaigęs 2024 m. lapkričio 17 d., naujas užsakymas dėl oro kokybės ir taršos vertinimo realiu laiku iš VMS administracijos

¹⁶ VMS administracijos 2020-06-10 raštas Nr. A51-75338/20(3.3.212E-AD24) „Dėl ES lėšų poreikio savivaldybių aplinkos oro monitoringui“

¹⁷ 2025 m. liepos mėn.

¹⁸ Kietųjų dalelių tarša

¹⁹ UAB „ID Vilnius“ 2025-07-09 el. laiškas „Dėl oro taršos vertinimo sistemų“ Kontrolės ir audito tarnybai. UAB „ID Vilnius“, pagal VMS administracijos Inovacijų ir technologijų grupės užsakymą, 2024 m. vykdė oro taršos matavimo sistemų priežiūrą

²⁰ UAB „ID Vilnius“ 2021 m. lapkričio 17 d. viešųjų pirkimų būdu sudarė sutartį dėl oro kokybės ir taršos vertinimo įrangos įrengimo ir parengimo darbų: analitinė platforma veikia debesijos pagrindu, duomenys apie taršą buvo perduodami automatiškai. Sutartis galiojo 3 metus.

nebuvo gautas²¹. Pasibaigus minėtai sutarčiai, nuo 2024 m. lapkričio 17 d., 10 Vilniaus m. vietų: Gedimino pr., Giedraičių g., Vilniaus g., Konstitucijos pr., Užupio g., Slucko g., Daugėliškių g., Vokiečių g., Kareivių g., ir Varpų g., oro užterštumas nebuvo matuojamas ir nebuvo rodomas žemėlapyje „Intelektualūs miesto plaučiai“ (ataskaitos 6 priedas. 26 psl.). Pastebėtina, kad audito metu (2025 m. rugsėjo mėn.) neveikė dar vienas sensorius, kuris matavo oro taršą Vilniaus m. Paupio rajone.

VMS administracijai nesudarius naujos sutarties dėl taršos vertinimo įrangos įrengimo (ar neįpareigojus UAB „ID Vilnius“ ją sudaryti) ir neveikiant daliai VMS priklausančių oro taršos matavimo prietaisų (sensorių), Vilniaus miesto gyventojai ir kiti suinteresuoti subjektai negauna informacijos apie oro taršos lygį nurodytose 10 Vilniaus m. vietų

2.2. VMS aplinkos oro taršos vertinimo sistemos valdomos nekoordinuotai

Pagal patvirtintus VMS administracijos padalinių nuostatus:

- Miesto aplinkos skyrius įgyvendina aplinkos apsaugos politiką, rengia, aplinkos apsaugos komponentų (oro, paviršinio ir požeminio vandens, triukšmo ir kt.) stebėsenos programas Vilniaus mieste ir organizuoja jų įgyvendinimą, kaupia ir tvarko duomenų banką, organizuoja ataskaitų parengimą;

- Inovacijų ir technologijų grupė organizuoja ir kontroliuoja išmaniųjų informacinių technologijų projektų įgyvendinimą; vykdo informacinių technologijų projektus bei jų plėtrą VMS; užtikrina šiuolaikinių informacinių technologijų diegimą VMS, kuria, integruoja ir valdo informacines bei veiklos procesų sistemas.

– 26 veikiančių VMS aplinkos oro vertinimo prietaisų įsigijimo sutartis sudarė:

- 2021 m. VMS administraciją atstovaujanti Inovacijų ir technologijų grupė (dėl 24 sensorių įsigijimo);
- 2024 m. UAB „ID Vilnius“ (dėl 2 sensorių įsigijimo).

Už viso žemėlapio „Intelektualūs miesto plaučiai“ veikimo kontrolę nebuvo paskirtas atsakingas VMS administracijos padalinys ir atitinkamai darbuotojas (darbuotojai).

Audito metu nustatyta, kad nuo 2024 m. neveikiančių 10 VMS sensorių veikimo atnaujinimo klausimai nebuvo sprendžiami: nebuvo vykdyti viešieji pirkimai paslaugoms įsigyti ar pateiktas užsakymas pagal vidaus sandorį UAB „ID Vilnius“. Galiojantis reglamentavimas nenustato, koks subjektas (VMS administracijos Miesto aplinkos skyrius, Inovacijų ir technologijų grupė ar kitas) turi spręsti sensorių poreikio nustatymo klausimą, inicijuoti sensorių veiklos atstatymą. Neapibrėžus VMS administracijos padalinių funkcijų oro taršos matavimo prietaisų poreikių nustatymo, įrengimo ir priežiūros srityse, nesprendžiamas VMS oro taršos

²¹ Ankstesnis VMSA užsakymas SI Vilniaus planas pagal vidaus sandorį buvo pateiktas 2021-06-07 Nr. A197-685/21 (2.1.84E-AD), paslaugų teikimo terminas 42 mėn.

matavimo prietaisų veikimo atstatymo klausimas, VMS aplinkos oro vertinimo sistemos valdomos nekoordinuotai.

2.3. 2025 m. VMS oro taršos matavimo prietaisų priežiūra nebuvo vykdoma

Pagal Europos parlamento ir Tarybos direktyvą²², atitinkamos paskirtos kompetentingos institucijos turi turėti nustatytą kokybės užtikrinimo ir kokybės kontrolės sistemą, pagal kurią būtų vykdoma oro kokybės vertinimų sistemų reguliari priežiūra ir techniniai patikrinimai, siekiant užtikrinti nuolatinį matavimo prietaisų tikslumą.

Pagal Aplinkos apsaugos agentūros rekomendacijų²³ 6 punkto nuostatas, matavimo kokybės užtikrinimas ir kokybės kontrolė turi būti tikrinama periodiškai ne rečiau kaip kartą per 3 mėnesius. Visi atlikti priežiūros ir kontrolės darbai turi būti registruojami dokumentuose. Rekomendacijose nurodoma dažnai stebėti, ar tinkamai veikia įrangos jutiklių sistemos, kad būtų galima operatyviai aptikti jutiklių gedimą, galimas kliūtis kietųjų dalelių jutiklių ėminių ėmimo sistemose.

Pagal VMS administracijos Inovacijų ir technologijų grupės duomenis, oro kokybės ir taršos realaus laiko sensorių ir aplikacijos palaikymo paslaugoms 2024 m. buvo planuota panaudoti 99 680 Eur lėšų, faktiškai panaudota (atlikta paslaugų) už 83 448 Eur (UAB „ID Vilnius“ pagal Inovacijų ir technologijų grupės užsakymą atliko oro kokybės ir taršos realaus laiko sensorių ir aplikacijos palaikymo paslaugas). UAB „ID Vilnius“ pateikė apmokėjimui 10 sąskaitų faktūrų (2024 m. vasario - lapkričio mėn.) ir 10 VMS oro taršos vertinimo sistemų (sensorių) priežiūros ir remonto atliktų darbų aktų²⁴. Nustatyta, kad sensorių patikrinimų dažnumas atitiko Aplinkos apsaugos agentūros rekomendacijose nurodytą patikrinimo dažnumą.

Pagal patvirtintas išlaidų sąmatas, Inovacijų ir technologijų grupė oro kokybės ir taršos realaus laiko sensorių ir aplikacijos palaikymo paslaugoms 2025 m. planavo panaudoti 100 000 Eur lėšų, faktiškai lėšos 2025 m. nebuvo naudojamos. Negavome duomenų, kad 2025 m. buvo vykdomos oro kokybės ir taršos bei žiedadulkių intensyvumo matavimo realiu laiku aplikacijos <https://miestoplauciai.vilnius.lt> bei įrangos sumontuotos Vilniaus m. veikimo stebėseną, gedimų šalinimai: 2025 m. nebuvo teikta užsakymų UAB „ID Vilnius“ vykdyti sensorių priežiūros ir remonto paslaugas, UAB „ID Vilnius“ neteikė sąskaitų VMS administracijai apmokėjimui už 2025 m. sensorių priežiūrą. Nevykdant VMS oro taršos matavimo prietaisų priežiūros, gali būti neužtikrinamas nuolatinis matavimo prietaisų tikslumas, laiku neaptinkami jutiklių gedimai ir kt.

²² Europos parlamento ir Tarybos 2024-10-23 direktyvos (ES) Nr. 2024/2881 „Dėl aplinkos oro kokybės ir švaresnio oro Europoje“ V priedo F 1b punktą

²³ Aplinkos apsaugos agentūros 2025 m. sausio 24 d. rekomendacijos savivaldybėms „Dėl savivaldybių aplinkos monitoringo programų plėtros: kietųjų dalelių KD2,5 ir KD10 koncentracijos aplinkos ore matavimai ir vertinimas“.

²⁴ Atlikti sensorių priežiūros ir remonto darbai buvo registruojami dokumentuose. Visuose sąskaitose faktūrose be apmokėjimo už debesijos paslaugas ir licencijas, buvo teikta apmokėti už oro kokybės ir taršos bei žiedadulkių intensyvumo matavimo realiu laiku aplikacijos <https://miestoplauciai.vilnius.lt>, bei įrangos sumontuotos Vilniaus m. veikimo stebėseną, gedimų šalinimus.

2.4. VMS oro taršos matavimo sistemų negalima integruoti į valstybinę ir tarptautinę aplinkos monitoringo sistemą

Pagal LR Aplinkos monitoringo įstatymo²⁵ nuostatas²⁶, savivaldybių aplinkos monitoringo duomenys, kurie atitinka reikalavimus, naudojami valstybinio aplinkos monitoringo tikslams. Laboratorijos, atliekančios taršos šaltinių išmetamų į aplinką teršalų tyrimus turi turėti leidimus vykdyti šią veiklą ir būti akredituotomis pagal atitinkamus standartus²⁷.

Pagal LR Aplinkos oro apsaugos įstatymo²⁸ nuostatas²⁹, Aplinkos apsaugos agentūra rengia rekomendacijas savivaldybėms dėl savivaldybių aplinkos oro monitoringo plėtos, siekiant aplinkos oro kokybės vertinimo savivaldybių lygmeniu duomenis naudoti ir aplinkos oro kokybei vertinti valstybės lygmeniu. Aplinkos apsaugos agentūra 2025 m. sausio 24 d. parengė rekomendacijas savivaldybėms³⁰. Pasinaudodamos šiomis rekomendacijomis savivaldybės gali modernizuoti turimas oro kokybės matavimo automatizuotas sistemas siekiant, kad jos atitiktų ES reikalavimus, duomenys būtų tinkami naudojimui valstybinio aplinkos monitoringo tikslams. Rekomendacijose nurodoma, kad matavimo vietų skaičius priklauso nuo savivaldybių poreikio ir finansavimo galimybių, tinkančių jutiklių įsigijimas gali būti finansuojamas ES lėšomis³¹.

2022–2030 m. Vilniaus regiono plėtos plane³² buvo pritarta Vilniaus miesto tvarios plėtos strategijos veiksmų planui ir buvo patvirtinti ES lėšų naudojimo prioritetai. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimu³³ buvo patvirtintas Vilniaus miesto tvarios plėtos strategijos veiksmų planas ir buvo patvirtinti ES lėšų naudojimo prioritetai. Vilniaus regiono plėtos plane bei Vilniaus miesto tvarios plėtos strategijos veiksmų plane VMS administracijai nebuvo patvirtinta finansuoti priemonę Aplinkos oro monitoringo infrastruktūros plėtra (t. y. akredituotų oro taršos matavimo prietaisų įrengimas). Akredituotų oro taršos apskaitos prietaisų įrengimui nebuvo planuojamas finansavimas VMS biudžeto bei ES lėšomis, Aplinkos apsaugos agentūros rekomendacijos dėl akredituotų oro taršos matavimo prietaisų įrengimo Vilniaus m. nebuvo pritaikytos.

²⁵ LR Aplinkos monitoringo įstatymo 8 straipsnio 5 dalis

²⁶ galiojusias iki 2024 m. gruodžio 24 d.

²⁷ LR Aplinkos monitoringo įstatymo 11 straipsnio 1 ir 2 dalys. Ši nuostata galiojo ir savivaldybėms.

²⁸ LR Aplinkos oro apsaugos įstatymo 5 straipsnio 6 dalies 2 punktas

²⁹ Galiojusias nuo 2024 m. spalio 1 d.

³⁰ Aplinkos apsaugos agentūros 2025 m. sausio 24 d. rekomendacijos savivaldybėms „Dėl savivaldybių aplinkos monitoringo programų plėtos: kietųjų dalelių KD2,5 ir KD10 koncentracijos aplinkos ore matavimai ir vertinimas“.

³¹ Regioninė pažangos priemonė Nr. 02-001-06 11-02 „Stiprinti savivaldybių aplinkos oro monitoringą“

³² 2022–2030 m. Vilniaus regiono plėtos planas, patvirtintas Vilniaus regiono plėtos tarybos 2023 m. kovo 1 d. sprendimu Nr. TS-9 „Dėl 2022–2030 m. Vilniaus regiono plėtos plano patvirtinimo“. Vilniaus regiono plėtos tarybos 2023 m. kovo 1 d. sprendimu Nr. TS-9 (Vilniaus regiono plėtos tarybos 2025 m. rugsėjo 22 d. sprendimo Nr. TS-8

³³ Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2024-05-15 sprendimu Nr. 1-502 „Dėl Vilniaus m. tvarios plėtos strategijos patvirtinimo ir pritarimo projektui pakeitimo“ (su pakeitimais) patvirtintas Vilniaus miesto tvarios plėtos strategijos veiksmų planas

VMS neturi oro taršos matavimo įrangos, kurių duomenis būtų galima naudoti valstybinio monitoringo tikslams, todėl VMS oro taršos matavimo sistemų negalima integruoti į tarptautinę aplinkos monitoringo sistemą. Esamų VMS oro taršos apskaitos prietaisų duomenys negalėtų būti naudojami VMS 2025-2027 metų strateginio veiklos plano 7 programos uždavinio 7.3.1.³⁴ vykdymo stebėjimui, kur nurodyti oro taršos neviršijimo Vilniaus m. siektini rodikliai (kietųjų dalelių bei azoto dioksino taršos), kadangi VMS oro taršos apskaitos prietaisai neakredituoti pagal teisės aktų nuostatas, be to VMS prietaisai (išskyrus 2 įrengtus sensorius Vėtrungių g.) nerodo azoto dioksino taršos lygio ore.

2.5. Poreikis VMS oro taršos vertinimo sistemų plėtrai egzistuoja, bet jų plėtra dar nesuplanuota

Pagal Aplinkos oro kokybės vertinimo taisyklių³⁵ 3 priedo 6 punktą, matavimo stočių išdėstymas turi būti reguliariai peržiūrimas ir įsitikinama, kad praėjus laikui, matavimo stočių parinkimo kriterijai tebegalioja.

Nuo 2020 m.³⁶ vyko aktyvi Vilniaus m. plėtra, daugėjo gyventojų, individualių namų kvartalų, didėjo transporto priemonių skaičius. Individualių namų šaltuoju laikotarpiu šildymo sektorius priskiriamas prie dviejų taršiausių sričių Lietuvoje. Vilniaus bendras plotas 2020 m. sudarė 400 kv. km, gyventojų skaičius buvo 561 836. 2025 sausio mėn. – bendras plotas padidėjo iki 401 kv. km, gyventojų skaičius – padidėjo iki 632 235.

2026 m. gegužės 1 d. įsigalios LR Aplinkos oro apsaugos įstatymo³⁷ pakeitimai - bus draudžiama deginti kietąjį iškastinį kurą gyvenamosiose vietovėse ir miestuose. Savivaldybėms suteikta teisė apriboti arba uždrausti naudoti taršias kuro rūšis savivaldybės teritorijoje ar jos dalyje. 2026 m. gegužės 1 d. taip pat įsigalios LR administracinių nusižengimų kodekso³⁸ pakeitimas, kuris numatys atsakomybę už draudimo deginti kietąjį iškastinį kurą buitiniuose aplinkos oro taršos šaltiniuose pažeidimus. Pagal pasikeitusį Nacionalinį oro taršos mažinimo planą Lietuvoje iki 2030 m. numatoma sparčiau, nei buvo numatyta iki tol, sumažinti išmetamų teršalų kiekį (ataskaitos 3 priedas, 22 psl.). Šių teisės aktų nuostatų vykdymas sudaro poreikį peržiūrėti Vilniaus m. oro taršos vertinimo sistemų tinklą ir spręsti ar jų pakanka pasikeitus esamoms aplinkybėms.

2025 m. yra Vilniaus m. oro kokybės valdymo programos 2020 - 2025 m. paskutiniai galiojimo metai ir VMS administracija turės parengti kitą ilgalaikę aplinkos oro kokybės

³⁴ Vilniaus miesto savivaldybės 2025-2027 metų strateginio veiklos plano, patvirtinto VMS tarybos 2025-01-31 sprendimu Nr. 1-878, 7 programos „Vilniaus m. aplinkos ir miesto plėtros sritis“ 7.3.1. uždavinys „Kokybiška miesto aplinka sveikesniam gyvenimui mieste“ (atsakingas padalinys – Miesto aplinkos skyrius“)

³⁵ Patvirtintų LR Aplinkos ministro 2001 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. 596 „Dėl Aplinkos oro kokybės vertinimo“

³⁶ VMS aplinkos oro kokybės valdymo programos 2020 - 2025 m. parengimo metai

³⁷ LR Aplinkos oro apsaugos 2024-05-16 įstatymas Nr. XIV-2661 „Dėl 2024 m. gegužės 16 d. Nr. XIV-2661 LR Aplinkos oro apsaugos įstatymo Nr. VIII-1392 2, 4, 5, 7, 9, 10, 13 ir 17 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 5(1) straipsniu įstatymas, kuriuo Įstatymo 13 straipsnis papildyta nauja 6 dalimi“

³⁸ LR administracinių nusižengimų kodekso 242 straipsnio 4 dalies pakeitimas

valdymo programą, prieš tai atlikti oro taršos matavimus ir teršalų sklaidos modeliavimą, pagal jų rezultatus įvertinti esamus aplinkos oro užterštumo lygius, nustatyti ir įvertinti naujus veiksnius, sudarančius sąlygas aplinkos oro užterštumo lygiui didėti ir nustatytoms ribinėms užterštumo vertėms viršyti.

Audito metu nustatyta, kad Miesto aplinkos skyrius savo strateginiuose planavimo dokumentuose bei patvirtintame biudžete nėra numatęs lėšų naujų oro kokybės vertinimo sensorių įsigijimui ar jų priežiūrai. Nėra priimto sprendimo dėl ateities planų³⁹. UAB „ID Vilnius“ atliko Vilniaus m. gyventojų tankio ir taršių įmonių analizę ir nustatė, kad Vilniaus m. galimas 11 naujų oro taršos matavimo prietaisų įrengimas vietovėse kur jų dabar nėra, tačiau VMS administracijoje nepriimti sprendimai dėl jų įrengimo⁴⁰.

Oro taršos matavimo prietaisų plėtra Vilniaus m. nesuplanuota - esamų oro taršos matavimo prietaisų gali nepakakti gauti pakankamą informaciją apie atskirų taršesnių Vilniaus m. teritorijų oro taršą.

REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS

Rekomendacijos eilės Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas/ Priemonės/ Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas
	Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriui rekomenduojame:			
1.	Siekiant nustatyti ir analizuoti VMS oro kokybės Vilniaus mieste būklę, numatyti finansavimą oro taršos matavimo stebėsenos ir matavimo prietaisų įsigijimui ir įrengimui.	Miesto aplinkos skyrius; ID Vilnius; Inovacijų grupė;	2026 m. biudžete Miesto aplinkos skyrius nusimatė Oro kokybės ir taršos realaus laiko sensorių ir aplikacijos palaikymo paslaugas 80 000 Eur su PVM už šią sumą planuojame įsigyti 10-15 naujų Oro taršos ir dalį Triukšmo taršos sensorių. ir Miestoplaučių sistemos palaikymui skirti 48 000 Eur su PVM. Bendra suma 128 000 Eur.	Iki 2026 09 30
2.	Siekiant, kad VMS	ID Vilnius; Miesto	Pagal poreikį bus teikiama sensorių duomenų ataskaitos,	Iki 2026 12 31

³⁹ VMS administracijos Miesto aplinkos skyrius 2025 m. liepos 17 d. el. laišku pateikė paaiškinimą dėl galimos VMS oro taršos apskaitos prietaisų įrengimo plėtos

⁴⁰ UAB „ID Vilnius“ paaiškinimą (pateikta 2025 m. liepos 10 d. ir 2025 m. rugsėjo 23 d. el. laiškais)

	administracijoje būtų užtikrinamas Vilniaus m. aplinkos oro būklės stebėjimas ir vertinimas;	aplinkos skyrius;	įžvalgos ir apibendrintas analizės	
2.1.	Nustatyti oro taršos matavimo prietaisų įrengimo, priežiūros ir kontrolės tvarką ir paskirti atsakingą VMS administracijos padalinį už oro taršos matavimo prietaisų įrengimą, priežiūrą ir kontrolę;	Miesto aplinkos skyrius; ID Vilnius; Inovacijų grupė;	Miesto aplinkos skyrius 2026 metais pasirengs tvarką, kurioje bus numatyti ir priskirti atsakingi asmenys.	Iki 2026 09 30
2.2	Atstatyti neveikiančių oro taršos matavimo prietaisų (senorių) veikimą;	Miesto aplinkos skyrius; ID Vilnius; Inovacijų grupė	2025 metais ID Vilniaus komanda atliko aktualių vietų analizę senoriams įrengti. Pridedamas dokumentas. 2026 metais planuojama įrengti 10-15 naujų Oro taršos ir dalį Triukšmo taršos senorių. Dalies jau neveikiančių senorių vietos sutampa su naujai atlikta analize.	Iki 2026 09 30
3.	Siekiant tobulinti aplinkos oro būklės stebėjimo ir vertinimo sistemas, įvertinti stacionarių oro taršos matavimo prietaisų Vilniaus m. plėtros ir akredituotos oro kokybės turimo stoties įrengimo tikslumą.	Miesto aplinkos skyrius; ID Vilnius	Įgyvendinant Miesto plaučių projektą bus plečiamas oro stebėsenos tinklas. Būsimais senoriais planuojame padengti didžiąją dalį Vilniaus miesto. Bendradarbiaudami su Finansų valdymo grupe nuolat analizuosime galimybes pritraukti Europos Sąjungos finansavimą sertifikuotai stotčiai įsigyti.	Iki 2026 12 31

Savivaldybės kontrolierius

Gintaras Radavičius

Grupės vadovas

Lidija Kudrešova

PRIEDAI

Audito ataskaitos „Aplinkos
oro būklės vertinimas
Vilniaus mieste“

1 priedas

Santrumpos ir sąvokos

VMS – Vilniaus miesto savivaldybė

LR – Lietuvos Respublika

ES - Europos Sąjunga

PSO – Pasaulio sveikatos organizacija

Programa- VMS tarybos 2020 m. birželio 17 d. sprendimu Nr. 1-561 „Dėl Vilniaus m. savivaldybės aplinkos oro kokybės valdymo programos 2020-2025 m. tvirtinimo“ patvirtinta VMS aplinkos oro kokybės valdymo programa 2020-2025 m.

Aplinkos apsaugos agentūra – BĮ Aplinkos apsaugos agentūra prie LR Aplinkos apsaugos ministerijos

Aplinkos oras – troposferos oras (ne patalpų)

Aplinkos oro taršos šaltinis (toliau – taršos šaltinis) – įrenginys arba veiklos vykdymo vieta, iš kurių teršalai patenka į aplinkos orą

Aplinkos oro užterštumo lygis (toliau – užterštumo lygis) – teršalo koncentracija aplinkos ore arba jo nuosėdų kiekis, susidarantis paviršiuje per tam tikrą laiką

Monitoringas - sistemingas (nuolatinis ar periodinis; sistemingai parinktose vietose) tam tikro svarbaus reiškinių (aplinkos taršos ir kt.) stebėjimas, renkant informaciją, reikalingą sistemos valdymui, reiškinių paieška ir aptikimas. Monitoringui dažnai priskiriamas ir po to sekantis tolimesnės raidos bei galimų poveikių prognozavimas

Ribinė aplinkos oro užterštumo vertė - mokslinėmis žiniomis pagrįsta aplinkos oro užterštumo lygio vertė, kuri nustatyta Aplinkos ministro ir sveikatos apsaugos ministro siekiant išvengti kenksmingo poveikio žmonių sveikatai ir (arba) aplinkai, užkirsti jam kelią ar jį sumažinti ir kurios negalima viršyti nuo Aplinkos ministro ir sveikatos apsaugos ministro nustatytos datos

Savivaldybių aplinkos monitoringas - savivaldybių lygmeniu joms priskirtose teritorijose vykdomas aplinkos monitoringas

VOKT - valstybinė oro kokybės tyrimų stotis

Sensorius - kokį nors fizinį poveikį jaučiantis ir apie tai elektriniu signalu pranešantis įtaisas.

Stacionarusis aplinkos oro taršos šaltinis – aplinkos oro taršos šaltinis, veikiantis nekintamoje buvimo vietoje

Kietasis iškastinis kuras – energijai gauti naudojama kieta degioji medžiaga, sudaryta iš neatsinaujinančių energijos išteklių: antracitas, bituminės anglys, rudosios anglys (lignitas), koksas, puskoksas, durpių kuras

SO₂ - sieros dioksidas

NO_x - azoto oksidai

NMLOJ - nemetaniniai lakieji organiniai junginiai

NH₃ - amoniakas

KD_{2,5}, KD₁₀ - kietosios dalelės

GIS-geografinė informacinė sistema

Audito ataskaitos „Aplinkos
oro būklės vertinimas
Vilniaus mieste“
2 priedas

Audito kriterijai, atliktos procedūros ir taikyti metodai

Audito ataskaitos skyrius/poskyris	Taikyti audito kriterijai	Atliktos audito procedūros, taikyti informacijos ir duomenų rinkimo bei vertinimo metodai
1. Neįgyvendinus visų planuotų priemonių, Vilniaus miesto gyventojai bei kiti subjektai realiu laiku gali gauti informaciją apie oro taršą tik dalyje Vilniaus miesto teritorijos	Numatytas tikslas vykdyti reguliarių savivaldybės teritorijos pažemio oro kokybės vertinimą. Nustatytos priemonės tikslams pasiekti. Nustatyti rodikliai, matuojantys programos priemonių pasiekimą. Visos programoje numatytos priemonės įgyvendintos. VMS administracija skyrė finansavimą, reikalingą programoje numatytoms priemonėms įgyvendinti.	Dokumentų peržiūra, tikrinimas. Nagrinėjome: Aplinkos oro kokybės valdymo programų metodikos, 2017 m. parengtos Lietuvos savivaldybių asociacijos, 4.2.4 ir 4.3.3 punktus; UAB „ID Vilnius“ parengtą Vilniaus miesto savivaldybės ataskaitą apie aplinkos oro kokybės valdymo priemonių vykdymą 2022 – 2023, VMS interneto svetainės duomenis, Miesto aplinkos apsaugos skyriaus el. laiškus, oro taršos matavimo sistemą „Intelektualūs miesto plaučiai“; Duomenis apie suteiktą finansavimą Miesto aplinkos skyriui bei Inovacijų ir technologijų grupei, duomenis apie planuotas skirti lėšas ir apie faktiškai panaudotas lėšas. VMS tarybos 2025-01-29 sprendimu Nr. 1-871 patvirtintos Vilniaus miesto savivaldybės aplinkos apsaugos rėmimo 2024 metų specialiosios programos priemonių vykdymo ataskaitos 4.4.2 punktą.
2. Tobulintinos aplinkos oro būklės stebėjimo ir vertinimo sistemos:		
2.1. Ne visi VMS įrengti oro taršos matavimo prietaisai (sensoriai) veikė ir teikė informaciją apie esamą oro taršos lygį Vilniaus m.	Vilniaus m. sukurta bendra informacinė sistema valstybinio, savivaldybių vykdomo aplinkos oro monitoringo duomenų pateikimui, kad visi gaunami aplinkos monitoringo duomenys galėtų būti kompleksiskai vertinami, analizuojami, naudojami aplinkos būklei vertinti.	Dokumentų peržiūra, tikrinimas. Nagrinėjome: Vilniaus m. oro kokybės rodiklių matavimo sistemą, VMS žemėlapi „Intelektualūs miesto plaučiai“; VMS interneto svetainės dalį „Miesto plaučiai“ https://greenme5.vilnius.lt/naujienos/pokyciu-gatveje-sumontuoti-oro-tarsos-sensoriai/ Aplinkos apsaugos agentūros 2025-07-01 raštą Nr. A50-21892/25 „2024 m. aplinkos oro kokybės tyrimų Vilniaus aglomeracijoje apžvalga“; UAB „ID Vilnius“ parengtą Aplinkos oro kokybės valdymo programos įgyvendinimo ataskaitą už 2024 m.
2.2. VMS aplinkos oro	VMS turi nustatytą oro	Dokumentų peržiūra, tikrinimas.

taršos vertinimo sistemos valdomos nekoordinuotai	taršos matavimo sistemų kokybės užtikrinimo ir kokybės kontrolės sistemą, pagal kurią vykdoma reguliari priežiūra ir techniniai patikrinimai.	Nagrinėjome: VMS administracijos direktoriaus įsakymus, Mero potvarkius. Miesto aplinkos skyriaus, Inovacijų ir technologijų grupės nuostatus.
2.3. 2025 m. VMS oro taršos matavimo prietaisų priežiūra nebuvo vykdoma	VMS turi nustatytą oro taršos matavimo sistemų kokybės užtikrinimo ir kokybės kontrolės sistemą, pagal kurią vykdoma reguliari priežiūra ir techniniai patikrinimai . Kietųjų dalelių matavimo automatizuotos matavimo sistemos tikrinamos periodiškai ne rečiau kaip kartą per 3 mėn. Visi atlikti kietųjų dalelių matavimo sistemų tikrinimo darbai registruojami dokumentuose.	Dokumentų peržiūra, tikrinimas Nagrinėjome VMS administracijos direktoriaus įsakymus (Mero potvarkius) ir padalinio vadovo atitinkamus įsakymus.
2.4. VMS oro taršos matavimo sistemų negalima integruoti į valstybinę ir tarptautinę aplinkos monitoringo sistemą	Vilniaus m. sukurta bendra informacinė sistema valstybinio, savivaldybių vykdomo aplinkos oro monitoringo duomenų pateikimui, kad visi gaunami aplinkos monitoringo duomenys galėtų būti kompleksiskai vertinami, analizuojami, naudojami aplinkos būklei vertinti.	Dokumentų peržiūra, tikrinimas. Nagrinėjome: Vilniaus m. oro kokybės rodiklių matavimo sistemą, VMS žemėlapi „Intelektualūs miesto plaučiai“. VMS interneto svetainės dalį „Miesto plaučiai“ https://greenme5.vilnius.lt/naujienos/pokyciu-gatveje-sumontuoti-oro-tarsos-sensoriai/ Aplinkos apsaugos agentūros 2025-07-01 raštą Nr. A50-21892/25 „2024 m. aplinkos oro kokybės tyrimų Vilniaus aglomeracijoje apžvalga“. UAB „ID Vilnius“ parengtą Aplinkos oro kokybės valdymo programos įgyvendinimo ataskaitą už 2024 m.
2.5. Poreikis VMS oro taršos vertinimo sistemų plėtrai egzistuoja, bet jų plėtra dar nesuplanuota	Matavimo stočių išdėstymas reguliariai peržiūrimas ir įsitikinama, kad praėjus laikui, matavimo stočių parinkimo kriterijai tebegalioja. Matavimo stočių išdėstymo vietos atitinka galimų miesto infrastruktūros pokyčių artimųjų laikotarpiu planus.	Dokumentų peržiūra, tikrinimas. Nagrinėjome: Miesto aplinkos skyriaus, Inovacijų ir technologijų grupės bei UAB „ID Vilnius“ el. laiškais pateiktus duomenis.

Audito ataskaitos „Aplinkos
oro būklės vertinimas
Vilniaus mieste“

3 priedas

Sumažintinas išmetamų teršalų kiekis –
numatyta 2021–2030 metų nacionaliniame pažangos plane, patvirtintame LR Vyriausybės 2020
m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano
patvirtinimo“.

Teršalo pavadinimas	Sumažintina išmetamo teršalo dalis, palyginti su ataskaitiniais 2005 m., procentais	
	Bet kuriais 2020–2029 metais	Bet kuriais metais nuo 2030 m.
Sieros dioksidas	55	60
Azoto oksidai	48	51
Nemetaniniai lakieji organiniai junginiai	32	47
Amoniakas	10	10
Kietosios dalelės	20	36 / 45

Audito ataskaitos „Aplinkos
oro būklės vertinimas
Vilniaus mieste“

4 priedas

VMS seniūnijos ir joms priskiriamos valstybinės⁴¹ automatizuotos oro kokybės tyrimų stotys

Nr.	Vilniaus miesto savivaldybės seniūnija	Priskiriamos automatizuotos oro kokybės tyrimų stotys (OKTS)
1.	Verkiai	III
2.	Antakalnis	III
3.	Pašilaičiai	II
4.	Fabijoniškės	II, III
5.	Pilaitė	II
6.	Justiniškės	II
7.	Viršuliškės	II
8.	Šeškinė	III
9.	Šnipiškės	III
10.	Žirmūnai	I, II, III
11.	Karoliniškės	II, IV
12.	Žvėrynas	II, III, IV
13.	Grigiškės	II
14.	Lazdynai	II, IV
15.	Vilkipėdė	II, IV
16.	Naujamiestis	I, II, IV
17.	Senamiestis	I, II, IV
18.	Naujoji Vilnia	I
19.	Paneriai	IV
20.	Naujininkai	I, IV
21.	Rasos	I, IV

⁴¹ OKTS reikšmės: Senamiesčio (I), Lazdynų (II), Žirmūnų (III), Savanorių (IV)

Audito ataskaitos „Aplinkos
oro būklės vertinimas
Vilniaus mieste“
5 priedas

VMS oro kokybės rodiklių matavimo sistemos „Intelektualūs miesto plaučiai“ sensorių
parodymai dėl oro taršos lygio (pagal 2025 m. liepos 3 d. duomenis)

Eil. Nr.	Vieta (rajonas), kur pastatytas sensorius	Oro taršos lygis darbo dokumento sudarymo metu, pagal sensoriaus duomenis	Pastabos
1	Valstybinės oro monitoringo stotys Senamiesčio VOKT (Nr. LT00001)	labai žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
2	Lazdynų VOKT (Nr. LT00002)	labai žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
3	Savanorių pr. VOKT (Nr. LT00004)	žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
4	Žirmūnų VOKT (Nr. LT00003)	žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
	Vilniaus miesto savivaldybės oro užterštumo matavimo sensoriai		
1	Grigiškių Šviesos gimnazija	žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
2	Vilkpėdė	vidutinis	Kietųjų dalelių taršos lygis
3	Vilniaus Naujininkų progimnazija	žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
4	Vilniaus Gerosios Vilties progimnazija	žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
5	Vilniaus Lazdynų vidurinė mokykla	labai žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
6	Vilniaus Ryto progimnazija	labai žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
7	Vilniaus Jono Basanavičiaus progimnazija	labai žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
8	Vilniaus Naujamiesčio mokykla	žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
9	Vilniaus Antano Vienuolio progimnazija	žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
10	Paupys	žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
11	Vilniaus Kunigaikščio Gedimino progimnazija	žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
12	Vilniaus Martyno Mažvydo progimnazija	labai žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
13	Zujūnai	labai žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
14	Vilniaus Taikos progimnazija	labai žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
15	Vilniaus l/d „Eglutė“	labai žemas	Kietųjų dalelių taršos

			lygis
16	Vilniaus Antakalnio progimnazija	labai žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
17	Vilniaus Joachimo Lelevelio inžinerijos gimnazija	žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
18	Vilniaus Prano Mašiotė vidurinė mokykla	žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
19	Vilniaus Maironio progimnazija	žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
20	Vilniaus Sietuvos progimnazija	vidutinis	Kietųjų dalelių taršos lygis
21	Vilniaus Aleksandro Puškino gimnazija	labai žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
22	Vėtrungių g./ S. Neries g. 7 (1)	labai žemas	Matuoja kietųjų dalelių taršos lygį bei cheminės taršos lygį
23	Vilniaus Fabijoniškių gimnazija	labai žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
24	Vilniaus Baltupių progimnazija	žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
25	Žaliakalnio darželis/mokykla	labai žemas	Kietųjų dalelių taršos lygis
26	Vėtrungių g./ S. Neries g. 7(2)	labai žemas	Matuoja kietųjų dalelių taršos lygį bei cheminės taršos lygį

Audito ataskaitos „Aplinkos
oro būklės vertinimas
Vilniaus mieste“

6 priedas

VMS administracijai priklausančių oro taršos matavimo sensorių išdėstymas
Vilniaus m. pagal 2025 m. liepos - rugsėjo mėn. duomenis

	Vieta Vilniuje	Veikimo nutraukimo data
1	Gedimino pr.	2024-11-17
2	Giedraičių g.	2024-11-17
3	Vilniaus g.	2024-11-17
4	Konstitucijos pr.	2024-11-17
5	Užupio g.	2024-11-17
6	Slucko g.	2024-11-17
7	Daugėliško g.	2024-11-17
8	Vokiečių g.	2024-11-17
9	Kareivių g.	2024-11-17
10	Varpų g.	2024-11-17
11	Grigiškių Šviesos gimnazija	Audito metu veikė
12	Martyno Mažvydo progimnazija	Audito metu veikė
13	Ryto progimnazija	Audito metu veikė
14	Zujūnai	Audito metu veikė
15	Taikos progimnazija	Audito metu veikė
16	Aleksandro Puškino gimnazija	Audito metu veikė
17	Fabijoniškių gimnazija	Audito metu veikė
18	Sietuvos progimnazija	Audito metu veikė
19	Maironio progimnazija	Audito metu veikė
20	Lopšelis-darželis "Eglutė"	Audito metu veikė
21	Baltupių progimnazija	Audito metu veikė
22	Kunigaikščio Gedimino progimnazija	Audito metu veikė
23	Prano Mašiotų pradinė mokykla	Audito metu veikė
24	Joachimo Lelevelio inžinerijos gimnazija	Audito metu veikė
25	Antakalnio progimnazija	Audito metu veikė
26	Vinco Kudirkos aikštė	Audito metu veikė
27	Paupys	Rugsėjo mėn. neveikė
28	Lazdynų vidurinė mokykla	Audito metu veikė
29	Jono Basanavičiaus progimnazija	Audito metu veikė
30	Gerosios Vilties progimnazija	Audito metu veikė
31	Naujamiesčio mokykla	Audito metu veikė
32	Naujininkų progimnazija	Audito metu veikė
33	Antano Vienuolio progimnazija	Audito metu veikė
34	Žaliakalnio darželis-mokykla	Audito metu veikė
35	Vėtrungių gatvėje (+ triukšmas)	Audito metu veikė
36	Vėtrungių gatvėje (+ triukšmas)	Audito metu veikė